

DÜNYADA SOSYAL ADALETİN TESİSİ MÜSLÜMANLAR İÇİN KAÇINILMAZ VE ERTELENEMEZ BİR VAZİFEDİR

İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği, İlmî Etüdler Derneği (İLEM) ve Türkiye İktisadi Girişim ve İş Ahlakı Derneği'nin (İGİAD) İstanbul Üniversitesi İslam İktisadı ve Finansı Anabilim Dalının ev sahipliğinde düzenlediği 4. İslam İktisadı Atölyesi 2-3 Nisan 2016 tarihlerinde “İslam İktisadı Perspektifinden Sosyal Adalet” başlığı ile İstanbul’da gerçekleştirilmiştir. Atölyede farklı ülkelerden bir araya gelen ilim adamları, uzmanlar ve sivil toplum temsilcileri dünyada artan sosyal adaletsizliklere dikkat çekerek İslam iktisadının bu çerçevede çözüm üretmesi zorunluluğunu dile getirmişlerdir. İki gün boyunca sunulan tebliğler, yapılan değerlendirmeler ve tartışmalar çerçevesinde kamuoyunun dikkatinin aşağıdaki konulara çekilmesi ve bu hususta eylemlerin geliştirilmesi çağrısında bulunulmasına karar verilmiştir.

1. İslam dini, ilk günden itibaren sosyal adalete vurgu yapmış, güçsüzlerin korunması ve gücün topluma aktarılmasını teşvik etmiştir. Bu çerçevede Müslümanların İslam’ın bu prensip ve hikmetine uygun bir şekilde adaletin tesisinde dünyaya örneklik ve öncülük etme vazifeleri tekrar hatırlatılmalıdır.

2. Gelir adaletsizliği her geçen gün artmakta, yoksulluk dünya çapında bir problem haline gelmektedir. Ayrıca, Müslüman ülkelerdeki çarpıcı sosyal adaletsizlik de dikkat çekmektedir. Dünyanın mamur bir yer olabilmesi ancak adaletin tesisi ile gerçekleşecektir.

3. İslam iktisadı tartışmaları ve İslami bir iktisadi sistem arayışı sosyal adalet ihtiyacı çerçevesinde ortaya çıkmıştır. Ancak son zamanlarda İslam iktisadı çalışmalarında sosyal adalet, yoksulluk ve emek gibi konulara daha az yer verildiği ve alandaki ağırlığın finans ile ilgili çalışmalara kaydığı görülmektedir. Dolayısıyla finans dışı konuların teorik ve felsefi bir derinliği olacak ve uygulamayı da besleyecek şekilde İslam iktisadı çalışmalarının gündemine daha fazla alınması gerekmektedir.

4. Dünyada kapitalist sistemin meydana çıkardığı bölüşüm sorunları çeşitli iktisadi, siyasi, sosyal ve fikri krizleri tetiklemektedir. Dolayısıyla ana akım iktisadi sistemin ve düşüncenin eleştirisi daha fazla gündeme alınmalı ve alternatifler daha güçlü bir biçimde vurgulanmalıdır.

5. Müslüman ülkelerde ekonomideki temel karar ve yönelimlerin sermaye ve birikim eksenli olmaktan çıkarılıp adil bölüşüm ve toplumsal denge eksenli bir hale getirilmesi gerekmektedir. Üretken bir ekonomi ve dengeli bir toplum yapısı için buna acil ihtiyaç bulunmaktadır.

6. İlim adamlarının iktisadi sistem ve uygulamalara yönelttikleri eleştirileri sistemli bir alternatife dönüştürmeleri ve uygulamaların geliştirilmesine katkı sağlamaları zorunludur. Her düzeydeki Müslüman yöneticilerin de bu tür girişimlerin önünü açıp, uygulamaları teşvik etmesi gerekmektedir.

7. Gelir adaletsizliği ve servetin eşitsiz dağılımı gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin ortak sorunudur. Pek çok başka sosyal ve iktisadi probleme kaynaklık eden bu sorunun çözümü için sadece kısa vadeli politikalar ve sosyal yardımlar yeterli değildir. Bunun için evvela adaletsizliği doğuran iktisadi sistemin gözden geçirilmesi ve sorunların kaynaklarının sistematik bir biçimde ortadan kaldırılması gerekmektedir.

8. Günümüzde sosyal adaletsizliğin en önemli sebeplerinden birisi faizdir. Yapılan araştırma ve incelemeler günümüzde görülen devasa gelir ve servet adaletsizliğinin arkasında faizin bulunduğunu, faize dayalı iktisadi sistemde refahı toplumun genelinden, çok küçük bir azınlığa aktardığını açık bir biçimde göstermektedir. Bu sebeple faizin topyekün ortadan kaldırılmasına yönelik teori, politika ve uygulamaların daha fazla gündeme getirilmesi zorunludur. Aksi halde geliştirilecek bütün eleştiri, alternatif ve uygulamalar eksik ve yetersiz kalacaktır.

9. Gelir eşitsizliği günümüzde toplumun değişik kesimlerini birbirinden ayırmakta ve aralarına kalın duvarlar örmektedir. Bu da toplumun değişik sınıfları arasında çatışmalar ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Gelir eşitsizliğini sağlayan kurumlardan biri de faizdir. İslam faizi yasaklayarak bu alanda ortaya çıkacak adaletsizlikleri başından itibaren önlemiştir. Bu sebeple faiz sorununun açık bir şekilde tanımlanması için çalışmalar genişletilmelidir.

10. Günümüz iktisatçıları gelir adaletsizliğini çözmek üzere servet vergisini önermektedirler. Bu fikir günümüzde sosyal adaleti sağlamak üzere ortaya atılan en radikal öneri olarak öne çıkmaktadır. Hâlbuki İslam'ın beş temel şartından birisi olan zekât bu soruna daha kapsamlı

ve sistematik bir çözüm önermektedir. Bu çerçevede bir çözüm olarak zekat kurumu üzerinde daha fazla durulması gerekmektedir.

11. Geleneksel olarak şahısların kendilerinin dağıttıkları zekat uygulaması kadar, günümüzde zekatın etkin, etkili ve verimli bir biçimde toplanması, dağıtılması ve değerlendirilmesi için farklı ülkelerde geliştirilen sistemler incelenmeli ve bu hususta daha derinlikli ve uzun soluklu araştırmalar ve uygulamalar yapılmalıdır.

12. Zekat yoksulları destekleyen ve bu şekilde sosyal adaleti gerçekleştirmede önemli katkılar sunan bir enstrümandır. Neticesinde yoksullukla mücadelede zekat önemli bir araçtır.

13. Benzer şekilde İslam'ın bir Müslümanı sadece bu dünyaya değil aynı zamanda öte dünyaya da yöneltmesi neticesinde sadaka ve infak kurumları ortaya çıkmıştır. Bu iki yardımlaşma mekanizması vakıf müessesesini doğurmuştur. Vakıflar Müslüman toplumlarda tarih boyunca refahın topluma geri döndürülmesi bakımından önemli katkılar sağlamıştır. Öte yandan kar amacı gütmeyen, hayırseverlik ve bağış temeline dayalı olan vakıf aynı zamanda ekonomik istikrarı sağlayıcı önemli bir kurumdur. Vakıf kurumu, bugün karşılaşılan ekonomik istikrarsızlık ve sosyal adaletsizliklerin önüne geçmek için önemli imkanlar sunmaktadır. Bugün bu gelenekten faydalanarak vakfın sosyal refaha ve adalete katkısı yeniden ve geniş çaplı bir biçimde değerlendirilmeli ve yeni vakıf model ve uygulamaları oluşturulmalıdır.

14. Sosyal adalet sadece iktisadi bir konu ve mesele değildir. İktisadi eşitsizlikler toplumsal yapıda çok önemli sorunlar oluşturup geri dönülemez tahribatlara yol açmaktadır. Benzer şekilde toplumsal yapıda dengeleri sarsacak her türlü değişim sosyal adaletsizliğe kaynaklık edebilir. Bu minvalde her türlü uygulamada sosyal dengelerin gözetilmesi zorunludur.

15. Günümüzde hakim olan kapitalist ekonomik sistem ve serbest piyasa anlayışı zengin ve güçlülerin yoksulların ve güçsüzlerin üstüne basarak yükselmelerini sağlamaktadır. Bu durum dezavantajlı grupların ortaya çıkmasına neden olmuştur. İslam iktisadi çalışmaları bu dezavantajlı grupların haklarını koruyan kavram ve kurumları daha fazla öne çıkarmalıdır.

16. Hâkim ekonomik sistem bir yönden insan özgürlüğü ve serbest piyasadan bahsetmekte, öte yandan toplumun önemli kesimleri gerek borç gerekse tüketim alışkanlıkları vasıtasıyla görece özgürlüklerini yitirmektedir. Bu çerçevede borç ve tüketim üzerine kurulu olmayan İslam ekonomisi günümüz insanlarına önemli olanaklar sunmaktadır.

17. Sosyal adalet temelli bir iktisadi sistem iş verimliliğini de artırmaktadır. İslamın sosyal yardımlaşma ilkesine dayalı olan infak ve sadaka kültürünün bugünkü toplumlarda yenide hatırlanması bir zarurettir.

18. İslam hukukunda yer alan önemli kavramlardan biri olan teberru, yardım ve hayır amaçlı bir sosyal sermayenin tesisine olanak sağlamaktadır. Bu çerçevede mikro ölçekte bazı yardımlaşma ve dayanışma fonları oluşturarak toplum üyeleri arasındaki kaynaşmayı sağlamak gerekmektedir.

19. İslami finans kurumları sadece maksimum kârı hedeflememeli, konvansiyonel bankalardan farklı olarak sosyal adaleti sağlayacak mekanizmalar oluşturmalıdırlar. Bunun için doğrudan veya dolaylı olarak sosyal faydayı da sağlayan uygulamalara yer verilmelidir.

20. İslam iktisadı sosyal denge üzerine kurulu olmak zorundadır. Bu da İslami ve ahlaki değerlerle mümkün olacaktır. Bu çerçevede İslami bankaların zenginliğin eşit bir şekilde toplumun değişik kesimlerine dağıtımında etkin bir rol alması gerekir.

2-3 Nisan 2016 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleştirilen 4. İslam İktisadı Atölyesi'ni tertip eden, katılan ve katkı yapan ilim adamları, uzmanlar ve sivil toplum temsilcileri günümüzde dünyada ve özellikle Müslüman ülkelerde ortaya çıkan sosyal adaletsizliğin ve buna bağlı türeyen sorunların İslam iktisadının yukarıda sayılan ilke, teori ve uygulamaları dikkate alındığı takdirde önemli oranda azalacağını deklare etmekte; ilim adamlarını, politika yapıcıları ve karar alıcıları bu sese kulak vermeye çağırırmaktadırlar.

